

ISSN (PRINT) 2959-5649

ISSN (ONLINE) 2959-5657

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

«Филология ғылымдары» сериясы

Серия «Филологические науки»

Series "Philological Sciences"

№ 1 (91), 2025

ISSN (PRINT) 2959-5649

ISSN (ONLINE) 2959-5657

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University**

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

«Филология ғылымдары» сериясы

Серия «Филологические науки»

Series "Philological Sciences"

№ 1 (91), 2025

Алматы

Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ХАБАРШЫ

«Филология ғылымдары» сериясы
№1 (91), 2025 ж.

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2000 ж. бастап шығады.

Бас редактор:

филол.г.д., проф. Абишева С.Д.

Бас редактордың орынбасары:

филол. г. д., проф. Есенова К.У.

Ғылыми редактор:

PhD, қауымд. проф. м.а. Сабирава Д.А.

Редакциялық алқа:

филол. г. к., қауымд. проф. Жиренов С.А.

филол. г. к., қауымд. проф. Сатемирова Д.А.

филол.г.д., проф., Әл-Фараби ат. ҚазҰУ

Джолдасбекова Б.У.

пед.г.д., проф., әл-Фараби ат. ҚазҰУ

Салханова Ж.Х.

филол.г.д., проф., ҚазҰҚызПУ

Кыинова Ж.К.

PhD, қауымд. проф. м.а., Т. Жүргенов ат. Қазақ

ұлттық өнер академиясы

Жалалова А.М.

филол.г.д., доцент, Таулы Алтай мемлекеттік
университеті

Алексеев П.В. (Ресей)

филол. г.д., проф., Ресей халықтар достығы

университеті Бахтикереева У.М. (Ресей)

филол.г.д., проф., Варминь-Мазур университеті

Киклевич А.К. (Польша)

PhD, проф., Джордж Вашингтон университеті

Роллберг П. (АҚШ)

PhD, проф., Орталық Ланкашир университеті

Табачникова О.М. (Ұлыбритания)

Жауапты хатшы:

PhD, қауымд. проф. м.а. Серикова С.К.

Техникалық хатшы:

филол.г.к., қауымд. проф. Османова З.Ж.

© Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті, 2025

Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген
№10109-Ж

Басуға 28.03.2025 қол қойылды.
Пішімі 60x84¹/₈. Көлемі 19,00 е.б.т.
Тапсырыс 250.

050010, Алматы қаласы,
Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасы

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT**

**ТІЛ БІЛІМІ
ЛИНГВИСТИКА
LINGUISTICS**

Жиренов С.А., Ержанқызы Ә. Қазақ тілінің
синонимдерін психолінгвистикалық әдіспен зерттеу
жолдары..... 5

Жиренов С.А., Ержанқызы Ә. Способы изучения
синонимов казахского языка методом
психолінгвистики

Zhirenov S., Yerzhankyzy A. Ways of studying
synonyms of the Kazakh language using the method of
psycholinguistics

Молдағалиева Р.Ш., Бигалиева А.С.
Метафорическая интерпретация звуков природы и
техники в русском, казахском и английском
языках..... 13

Молдағалиева Р.Ш., Бигалиева А.С. Орыс, қазақ
және ағылшын тілдеріндегі табиғат пен техниканың
дыбыстарын метафоралық интерпретациялау

Moldagaliyeva R., Bigaliyeva A. Metaphorical
interpretation of natural and technological sounds in
Russian, Kazakh, and English languages

Пашан Д.М. Қызбалаға қойылатын есімдер: заманауи
ұстанымдар..... 20

Пашан Д.М. Имена для девочек: современные
позиции

Pashan D. Names for girls: modern positions

**ӘДЕБИЕТТАНУ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ
LITERARY STUDIES**

Abisheva S., Abuova B. Berdibek Sokpakybayev's
creativity in the field of children's literature (1924-
1991)..... 30

Абишева С.Д., Абуова Б.П. Бердібек Сокпақбаевтың
балалар әдебиеті саласындағы шығармасы (1924-1991)

Абишева С.Д., Абуова Б.П. Творчество Бердибека
Сокпақбаева в области детской литературы (1924-
1991)

Мустояпова А.Т. Природа мистического в романе
Тони Моррисон «Возлюбленная»..... 36

Мустояпова А.Т. Тони Моррисонның «Сүйікті»
романындағы мистиканың табиғаты

Mustoyapova A. The nature of the mystical in Toni
Morrison's novel "Beloved"

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК
Серия «Филологические науки»
№1 (91), 2025 г.

Периодичность – 4 номера в год.
Выходит с 2000 года.

Главный редактор
д.филол.н., проф. Абишева С.Д.

Зам. гл. редактора
д.филол.н., проф. Есенова К.У.
Научный редактор
PhD, и.о.ассоц.проф. Сабирова Д.А.

Редакционная коллегия:
к.филол.н., ассоц. проф. Жиренов С.А.
к.филол.н., ассоц. проф. Сатемирова Д.А.
д.филол.н., проф., КазНУ имени Аль-Фараби
Джолдасбекова Б.У.

д.пед.н., проф., КазНУ имени Аль-Фараби
Салханова Ж.Х.
д.филол.н., проф., КазНауЖенПУ
Кыинова Ж.К.

PhD, и.о.ассоц.проф. КазНАИ имени
Т.Жургенова Жалалова А.М.
д.фил.н., доцент, Горно-Алтайский
государственный университет

Алексеев П.В. (Россия)
д.филол.н., проф., РУДН
Бахтикереева У.М. (Россия)
д.филол.н., проф., Варминьско-Мазурский
университет Киклевич А.К. (Польша)

PhD, проф., Университет Джорджа
Вашингтона Роллберг П. (США)
PhD, проф., Университет Центрального
Ланкашира Табачникова О.М.
(Великобритания)

Ответственный секретарь:
PhD, и.о.ассоц.проф. Серикова С.К.

Технический секретарь:
к.филол.н., ассоц. проф. Османова З.Ж.

© Казахский национальный педагогический университет им. Абая, 2025

Зарегистрировано
в Министерстве культуры и информации РК
8 мая 2009 г. №10109-Ж

Подписано в печать 28.03.2025.
Формат 60x84^{1/8}. Объем 19,00 уч-изд.л.
Заказ 250.

050010, г. Алматы,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая

Издательство «Ұлағат»
Казахского национального педагогического
университета имени Абая

Серикова Л.А. Переплетение идентичностей: «Свой – чужой – другой» в рассказах С.А. Муминова..... 48
Серикова Л.А. Тұлғалардың тоғысуы: «Өзіндік – бөтен – басқа» С.А. Муминовтың әңгімелерінде
Serikova L. The interweaving of Identities: "Friend – Foe – Other" in the Stories of S.A. Muminov

Sylam D., WenLiang Q. Unfinished projects: the transformation of urban literary writing paradigms in China since the new century..... 58

Сылам Д., Вэньлян Ц. Аяқталмаған жобалар: жаңа ғасырдан бергі Қытайдағы қалалық әдебиеттің жазу парадигмаларының трансформациясы

Сылам Д., Вэньлян Ц. Незавершенные проекты: трансформация парадигм городской литературной письменности в Китае с начала нового века

Умирханова Ш.А., Орынханова Г.А. Национальная идентичность и культурная память в рассказе Бахытжана Канапьянова «Бахчисарай»..... 70

Өмірханова Ш.Ә., Орынханова Г.А. Бақытжан Канапьяновтың «Бақшасарай» әңгімесіндегі ұлттық болмыс пен мәдени жады

Umirkhanova Sh., Orynkhanova G. National identity and cultural memory in Bakhytzhan Kanapyanov's story "Bakhchisaray"

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛІЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ PROBLEMS OF PEDAGOGY AND METHODOLOGY

Жиндеева И.А. Практика использования лакунизации в системе сравнительно-сопоставительного изучения художественных произведений..... 78

Жиндеева И.А. Көркем шығармаларды салыстырмалы зерттеу жүйесінде лакунацияны қолдану тәжірибесі
Zhindeeva I. The practice of using lacunization in the system of comparative study of works of fiction

Ибраева Ж.Б., Курманчакова А.Э. Содержание и методика преподавания фольклора в школе: морфология волшебной сказки..... 91

Ибраева Ж.Б., Құрманчакова А.Е. Мектепте фолклорды оқытудың мазмұны мен әдістері: сиқырлы ертегінің морфологиясы

Ibrayeva Zh., Kurmanchakova A. Content and methodology of teaching folklore at school: morphology of a fairy tale

Молдағали М.Б., Асылбекова М.С., Проскурина Л.В. Звукоцветовой анализ стихотворений А.А. Блока о весне на уроках литературы в школе..... 100

**Abai Kazakh National
Pedagogical University**

BULLETIN
Series "Philological Sciences"
No. 1 (91), 2025.

Periodicity - 4 issues per year.
Published since 2000.

Editor-in-chief

Doctor of Philological Sciences, Professor **Abisheva S.**

Deputy Editor-in-chief

Doctor of Philological Sciences, Professor
Essenova K.

Scientific Editor

PhD, Associate Professor **Sabirova D.**

Editorial board

Candidate of Philological Sciences, Associate Prof.

Zhirenov S.

Candidate of Philological Sciences, Associate Prof.

Satemirova D.

*Doctor of Philological Sciences, Prof., Al-Farabi
Kazakh National University* **Dzholdasbekova B.**

*Doctor of Pedagogical Sciences, Prof., Al-Farabi
Kazakh National University* **Salkhanova Zh.**

*Doctor of Philological Sciences, Prof.,
Kazakh National Women's Teacher Training
University* **Kiynova Zh.**

*PhD, Associate Prof., T. Zhurgenov Kazakh National
Academy of Arts* **Zhalalova A.**

Doctor of Philological Sciences, Prof., RUDN
Bakhtikireeva U. (Russia)

*Doctor of Philological Sciences, Associate Prof.,
Gorno-Altaysk State University*
Alekseyev P. (Russia)

*Doctor of Philological Sciences, Prof., University
of Warmia and Mazury* **Kiklewicz A.** (Poland)

*PhD, Prof., George Washington
University* **Rollberg P.** (USA)

PhD, Prof., University of Central Lancashire
Tabachnikova O. (The United Kingdom)

Executive Secretary

PhD, Associate professor **Serikova S.**

Technical Secretary

Candidate of Philological Sciences, Associate professor
Osmanova Z.

©Abai Kazakh National Pedagogical
University, 2025

Registered
in the Ministry of Culture and Information of the
Republic of Kazakhstan
8 May 2009 No10109-Zh/Ж

Signed in print 28.03.2025
Format 60x84 1/8. Volume 19,00
teaching and publishing lists.
Order 250.

050010, Almaty, Dostyk avenue 13,
Abai KazNPU

Publishing House "Ulagat" of the Abai Kazakh
National Pedagogical University

**Молдағали М.Б., Асылбекова М.С., Проскурина
Л.В.** А.А. Блоктың көктем туралы өлеңдерін
дыбыстық-түсті талдау мектепте әдебиет сабағында
Moldagali M., Assylbekova M., Proskurina L. Sound and
color analysis of A.A. Blok's poems about spring in
literature lessons at school

Назарбекова Г.А. Изучение английского языка через
искусственный интеллект: новые горизонты обучения.. 111

Назарбекова Г.А. Жасанды интеллект арқылы
ағылшын тілін үйрену: оқытудың жаңа көкжиектері
Nazarbekova G. Learning English through artificial
intelligence: new horizons of learning

Оспанов Е., Иманғали Ө. Ағылшын тілінің басым тіл
ретінде қазақстандағы білім беруде басқа тілдерге әсері
қандай? 125

Оспанов Е., Иманғали О. Каково влияние
английского языка как доминирующего языка на
другие языки в системе образования Казахстана?
Ospanov Y., Imangali O. What is the impact of English as
a dominant language on other languages in Kazakhstan's
education system?

АУДАРМАТАНУ ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЕ TRANSLATION STUDIES

Жаткин Д.Н., Сердечная В.В. И.М. Сабашников
(Юринский) – переводчик Эдвина Арнольда..... 135

Жаткин Д.Н., Сердечная В.В. И. М. Сабашников
(Юринский) – Эдвин Арнольдтың аудармашысы
Zhatkin D., Serdechechnaya V. I.M. Sabashnikov
(Yurinsky) – translator of Edwin Arnold

Біздің авторлар..... 147

Наши авторы..... 149

Our authors..... 151

revised and expanded. – М.: Russian Language, 1981-1984. Vol.1. – 696 p. / Vol.2. – 752 p. / Vol.3. – 736 p. / Vol.4. – 794 p. [in Russian]

5. Slovar' russkogo jazyka [Dictionary of the Russian Language]: 70,000 Words / Edited by N.Yu. Shvedova. – 21st edition, revised and expanded. – М.: Rus. Yaz., 1989. – 924 p. [in Russian]

6. Kazak tilinin adebi sozdigi [Literary Dictionary of the Kazakh Language] Fifteen-Volume Edition. Volume 15. / Compilers: A. Zhanabekova, T. Zhanuazak, B. Abilkasymova, et al. – Almaty: Kazakh Encyclopedia, 2011. [in Kazakh]

7. Longman Exams Dictionary. (2006). Managing editor Stephen Bullon. – London: Pearson Longman. – 1833 p.

FTAMP 16.21.61

10.51889/2959-5657.2025.91.1.003

Пашан Д.М.

Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты

Алматы, Қазақстан

e-mail: pashan_dan@mail.ru

ҚЫЗБАЛАҒА ҚОЙЫЛАТЫН ЕСІМДЕР: ЗАМАНАУИ ҰСТАНЫМДАР

Аңдатпа

Мақала мазмұны қазіргі тілдік кеңістіктегі қызбалаға қойылып жүрген есімдерді тілдік-элеуметтік жағынан қарастырады. Есім – әр адамның ең маңызды және жеке қасиеттерінің бірі. Ол бізбен өмір бойы бірге және біздің жеке қасиеттерімізді, мәдени дәстүрлерімізді және діни ұстанымдарымызды анықтайды. Нәрестеге дұрыс есім таңдау да қиын мәселе. Әрбір ата-ана ұрпағына жақсы есім беруді міндет санайды. Мақалада қазақ қыздарының заманауи есімдеріне талдау жүргіземіз. Жеке есім таңдауда басымдық берілетін механизмдер мен ұстанымдар бар. Зерттеуде сол процесстердің жүзеге асуы туралы айтылады. Танымал есімдер мен олардың мағыналық, танымдық талдауы ұсынылады. Нәтижесінде қыздарға есім берудегі басымдықтар айқындалады. Зерттеу жүргізу барысында салыстырмалы-тарихи, статистикалық, этимологиялық, ретроспективті әдістер қолданылған. Автор кісі есімдерінеп қатысты айтылып жүрген ғылыми пікірлерді салыстыра отырып, тілдік айналымдағы мысалдарды келтіреді. Есімдердің жасалу мен берулі формасында ерекшеліктер көрсетілді. Статистикалық мәліметтер Стат.гов.кз сайтынан алынды. Алынған мәліметтер негізінде салыстырмалы талдау жасалды.

Түйін сөздер: есім, антропоним, қызбала есімі, ұстаным, жіктеме, тұжырым

Алғыс: Мақала «Мәдениетаралық коммуникация құралы ретіндегі қазақ тілінің ұлттық корпусын (ҚТҰК) жетілдіру және оның ішкорпустарын кеңейту» атты бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру аясында жазылды.

Пашан Д. М.

Институт языкознания имени Ахмета Байтурсынова
Алматы, Казахстан
e-mail: pashan_dan@mail.ru

ИМЕНА ДЛЯ ДЕВОЧЕК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОЗИЦИИ

Аннотация

Содержание статьи рассматривает имена, представляющие интерес в современном языковом пространстве, в языково-социальном аспекте. Имя – одно из самых важных и личных качеств каждого человека. Он остается с нами на протяжении всей нашей жизни и определяет нашу личность, наши культурные традиции и наши религиозные принципы. Выбор правильного имени для ребенка также является сложной задачей. Каждый родитель считает своим долгом дать своему потомству хорошее имя. В статье проведем анализ современных имен казахских девушек. Существуют механизмы и принципы, в которых предпочтение отдается выбору личного имени. В исследовании говорится о реализации этих процессов. Предлагаются популярные имена и их смысловой, познавательный анализ. В результате определяются приоритеты в присвоении имен девушкам. При проведении исследования использовались сравнительно-исторические, статистические, этимологические, ретроспективные методы. Автор приводит примеры в языковом обороте, сравнивая научные высказывания, касающиеся имен людей. Показаны особенности формирования и формы имен. Статистические данные взяты с сайта Stat.gov.kz. На основании полученных данных был проведен сравнительный анализ.

Ключевые слова: имя, антропоним, имя, позиция, классификация, утверждение

Pashan D. M.

Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics
Almaty, Kazakhstan
e-mail: pashan_dan@mail.ru

NAMES FOR GIRLS: MODERN POSITIONS

Abstract

The content of the article examines the names of interest in the modern linguistic space in the Linguistic and social aspect. A name is one of the most important and personal qualities of every person. It stays with us throughout our lives and defines our personality, our cultural traditions and our religious principles. Choosing the right name for a child is also a difficult task. Every parent considers it his duty to give his offspring a good name. In the article we will analyze the modern names of Kazakh girls. There are mechanisms and principles in which preference is given to choosing a personal name. The study talks about the implementation of these processes. Popular names and their semantic, cognitive analysis are offered. As a result, priorities in naming girls are determined. Comparative historical, statistical, etymological, and retrospective methods were used in the study. The author gives examples in linguistic usage, comparing scientific statements concerning people's names. The features of the formation and form of names are shown. Statistical data is taken from the website Stat.gov.kz. Based on the data obtained, a comparative analysis was carried out.

Keywords: name, anthroponym, name, position, classification, statement

Кіріспе. Қазақ халқында кісі есімін қоюдың өзіндік этимологиялық, танымдық, мағыналық өрісі өте зор. Себебі адамның есімі оның тағдырымен тікелей байланысы бар деп есептеген. Ат қоюдың өзі ежелден келе жатқан, құндылығын жоғалтпаған дәстүр. «Адамның есімі тағдырына әсер етеді» деп ұғынғандықтан қазақ халқы ат қоюға айрықша мән берген. Адам есімі өзі өмір

сүрген қоғаммен, мәдениетпен, тұрмыс-тіршілігімен, әлеметтік ортасымен тығыз байланысты болары анық.

Ономастикалық лексика әрқашанда қоғамның тұрақты назарында болады. Оның ішінде антропонимдер өте маңызды сала. Кісі есімдері осы таңға дейін зерттеліп келеді. Бірақ есімдерді қоюдағы заманауи басымдықтар мен ұстанымдар ғылыми тұрғыдан көп айтыла бермейді.

Мақаланың мақсаты осы кемшін тұсты толықтыру, қазіргі қоғамдағы ономастикалық кеңістікті зерттеу болып табылады. Оның ішінде қызбалаға қойылатын есімдер туралы сөз қозғаймыз.

Әдістер мен материалдар. Есімдердің семиотикалық құндылығын, ономастикалық лексиканың семантикалық мазмұнының ерекшеліктерін Т. Жанұзақов, Қ.Рысберген, А.Смағұлова, Ж.Ағабекова, Б. Тілеубердиев, т.б. өз еңбектерінде талдады.

Ғалым Т.Жанұзақ айтуынша, антропонимдік мағлұматтар тілдік және мәдени-әлеуметтік байланыстарды зерттеу барысында белгілі бір теориялық әрі методологиялық мәнге ие келеді. Сонымен қатар ол кісі аттарының социолінгвистикалық сипатын да айқындай түседі. Өйткені антропонимдік жүйе әрбір халықтың тарихи, мәдени әрі этникалық, психологиялық және идеологиялық факторларымен тығыз байланысты екен. Антропонимдік жүйенің қызметі әрбір қоғамның әлеуметтік-экономикалық және мәдени өресінің дамуымен ұштасып жатады деген ойды айтады. Сондай-ақ, антропонимдік жүйенің қызметі әрбір қоғамның әлеуметтік-экономикалық және мәдени өресінің дамуымен ұштасып жатады. ...Тіліміздегі кісі аттары қоғамның даму кезеңі, оның мәдениеті мен этнологиясы, саяси экономикалық күй-жайы, қоғамдық құрылысы жөнінде қыруар мағлұматқа ие келеді. Осы ойды да ғалымдар келтіріп отыр [1, 43].

Г.Мәдиева, А.Әлиакбарованың «Қазіргі қазақ кісі есімдерінің лексика-семантикалық ерекшеліктері» атты мақаласы бар. Мақалада кісі есімдерінің лексика-семантикалық топтары айқындалып көрсетілген [2].

Әрбір ұлттың тілі халқының тарихы мен ұлттық кодын сақтайды. Бұл турасында да бірнеше зерттеулер бар. Олардың кей-кезде жаппай қоғамдық факторға айналуының әсерінен ұзақ уақыт халық жадынан кетпей, сол ұлттың тілінде өткен тарихи оқиғалармен байланысты белгілі бір адамдар есімі, тіпті жер-су аттары да қоса айтылып, халық жадында сақталып қалады [3] – деген пікірді жас ғалымдар да айтады.

Нәтижелер және талқылау. Кісі есімі қай кезеңде болса да маңызды болып саналады. Негізінен әрбір ұлттың қалыптасқан, дәстүрлі ат қою үрлістері бар. Олар ешқашан қолданыстан шықпайды, өзіндік ұлттық сипаттармен ерекшеленеді. Ол халықтың рухын, халықтық кодты жеткізетін атау.

Қоғамда адам есіміне әсер ететін жағдайлар бар.

Әлеуметтік. Адамның есімінде әлеуметтік ақпарат жасырылады, есіміне қарап, ұлттың, шығу тегін, дінін, кей жағдайда мінезін де анықтауға болады деп айтылады. Балаға есім берген кезде де сол есіммен өмір сүрген адамдардың өмірін үлгі ретінде алатын жағдайлар да кездеседі. Мысалы, мұсылмандықты ұстанатын отбасы «*Аид – ежелгі грек мифологиясында жер асты өлі жандардың патшалығының құдайы*» мағынасындағы есімді қоймайды. Сондай-ақ, «жаман аты шыққан» кісінің де есімін ұрпағына бермеуге тырысады.

Эмоциональдық. Адамның есімі басқа адамға эмоциональды түрде әсер етеді. Кей есімдер әдемі, ерекше, жағымды естіледі. Ал кейбірі керісінше, жағымсыз сезімдер туындатады. Есімін естіп ақ, араласудан бас тартып қалатын жағдайлар да болады. Осы ұстаным қазіргі кезеңде қатты белең алып отыр. Есімнің әдемі, құлаққа жағымды естілуі мағынадан да маңызды боп барады. Ертеректе қойылатын «Жаманқұл, Итемеген, Көзтимес, Сасықбай, Тезекбай» сынды есімдердің қазіргі заманғы әлеуметтік құны төмендеп барады. Қазір ешкім ұрпағына мұндай есімдерді бермейді.

Дыбыстық. Әрбір есім дыбыстардың жиынтығынан тұрады. Есімді атағанда әртүрлі ырғақ пен тембрді қолданамыз. Есімдер – дыбыстар жиынтығы. Қолданыстан тыс дыбыстық ауытқулар ми қыртыстарын тітіркендіреді. Есімнің әдемі, құлаққа жағымды естілуі мағынадан

да маңызды боп барады. «Айнұр, Әсел, Жанар» сынды қазақтың құлаққа жағымды әуезді есімдерін «Айнұра, Аселя, Жанара» деп бұрмалап, айтып жүр. Осылай айту арқылы, нәзік, әдемі естіледі деген қате пікір туындап жүр.

Соңғы кездері адамның есіміне қарап, оның тағдыры мен болашағы туралы айтатындар да көбейіп кетті. Осы жерде мәселе туындап та жатады. Біріншісі – шынымен-ақ адамның есімі мен мінезінің арасында байланыс бар ма, екіншіден – егер байланыс болса, оны есім арқылы анықтауға бола ма?

Тарих ғылымдарының кандидаты А.Горбовский ерте заманда адамның, қаланың, тіпті мемлекеттің тағдыры оның атына байланысты екендігіне сенімді болған. Қазіргі таңда біз мұндай ойлардан аулақ болуға тырысамыз, оларды сандырақ деп қабылдаймыз. Бірақ та мұнда шындық дәні бар сияқты – деген ойды айтады.

1986 жылы американдық психиатрлар зерттеу жүргізіп, ерекше есімдері бар адамдар әртүрлі психикалық комплекстерге бейім екенін анықтады. Сан-Диего және Джорджия университеттерінің мамандары мектеп мұғалімдерінің белгілі бір есімді оқушыларға төмен баға, ал басқа бір есімді оқушыларға жоғары баға қоятындығын анықтады. Тартымды есімдері бар қыздар іскерлік әлемде жақсы жұмыс істемейді, бірақ олар шоу-бизнеске айтарлықтай жетістіктерге жете алады екен. Ағылшын терапевті Тревор Уэстон есімдері алфавиттің соңғы үштен бір бөлігіндегі әріптерден басталатын адамдардың жүрек-қан тамырлары ауруларына шалдығу ықтималдығы үш есе жоғары екенін айтты [4].

Бұлардан басқа да көптеген ғалымдар, жазушылар мен философтар кісі есімінің оның тағдырына әсерін зерттеумен айналысты. Атап айтсақ, Л.Успенский «Сен және сенің есімің» [5], А. Ф. Лосев «Философия имени» [6], В.Никонов «Есім іздейміз» [7]. Бұл кітаптар біздің қоғамда кең таралған орыс есімдері туралы еңбек. Авторлар есімдердің шығу тегін, мағынасын, қалыптасу тарихын, динамикасын тарихи және қазіргі заманғы тұрғыдан қарастырады. Осылармен қатар П. А. Флоренскийдің «Тайна имени» еңбегі [8] бар. Ол өзі дін қызметкері болған. Оның бұл әйгілі жұмысы адамның аты мен жеке басын біріктіру мәселесіне арналған.

АҚШ-та соңғы жүргізілген зерттеулер адам есімінің мінез-құлқымызға, сыртқы келбетімізге, мансабымызға және өмірімізге, танымалдылығымызға, некемізге, жетістіктерімізге және басқалардың бізді қалай қабылдайтынына әсер етуі мүмкін екенін көрсеткен екен. Сонымен қатар адамның өзін-өзі бағалауына ең бірінші әсер ететін есімі деген тұжырым жасалған. Бұл туралы толық ақпаратты «How Our Name Affects Our Personality and Identity: What Social Psychology Says» атты мақаладан оқуға болады. Атап айтар болсақ, мысалы «Мария» есімі қойылған адамды жағымды, жақсы адам ретінде таниды екен. Ал, Эрик, Крик сияқты қатаң дыбыстармен айтылатын есімдер жағымсыз адамдарда болады деп біледі екен [9].

Антропонимика ең алдымен лингвистикалық ғылым ретінде танылып, қоғаммен, тарихпен шендесіп, иық тірескенмен социолингвистикаға етене бауырлас, жақын тұрады. Тіліміздегі кісі аттары қоғамның даму кезеңі, оның мәдениеті мен этнологиясы, саяси-экономикалық күй-жайы, қоғамдық құрылысы жөнінде қыруар мағлұматқа ие. Теориялық әрі методологиялық мәні айрықша мәселе – кісі аттарының саяси-қоғамдық, әлеуметтік табиғаты болып есептеледі. Өйткені адамның жеке аты – антропонимдерді социолингвистикалық тұрғыдан зерттеудегі басты мәселе болып табылады [10].

@armat_gulshyrai инстаграмм парақшасында «Достар қыз баласына әдемі, мағыналы есімдер төменге жаза кетсеңіздер!» деген сауалнама тастаған болатын. 527 мың фоллоуерлері бар. 14662 оқырман лүпіл басып, 4000 ға жуық адам жауап берген екен. Олардың кейбірі бір ғана есім жазса, енді бірі 5-6 ға дейін есімдер ұсынған. Сонымен қатар өзінің қызының есімі кім екенін де қоса айтқан оқырмандар болған.

Біз мақаламызда осы жауаптарды негізге ала отырып, қоғамдағы жастардың қыз баланың есімін қоюда қандай есімдерді басшылыққа алатынын байқадық. Себебі Армат және Гүлшырай есімді блогер жастар, жастары 25 шамасында, олардың оқырмандарының басым бөлігі де

жастар. Сауалға жас шамасы 20 мен 40 жас аралығындағы оқырмандар жауап берген. Жауап ретінде ұсынылған есімдерді саралай келе, ұсынылуы жиілігі тұрғысынан алдыңғы орындағы есімдер қатарында Көзайым, Айым есімдері аталды. Атап айтсақ: Көзайым – 69, Айым – 49, Ясина – 42, Кәусар – 41, Іңкар – 39, Аруна – 32, Айша – 32, Дария – 32, Амина – 29, Айару, Айлин, Мариям – 25, Айханым – 23, Айсу – 22, Аяла – 21, Жасмин, Аяулым – 19, Аружан – 18, Рамина, Інжу – 17, Медина, Мейірім – 16, Раяна, Лашын, Әсемай, Сағыныш – 13, Сағым – 12, Адина, Айсель, Аяжан, Ақзере есімдері – 11, Айару, Айзере, Айлин, Айсезім, Айсырға, Қырмызы, Нұрай, Сырғалым, Тұмарым, Шахназ – 9 рет ұсынылыпты. Армат пен Гүлшырай осы есімдердің ішінен Айсырға есімін таңдапты. «Қызымыз айдай сұлу, жарық, құлағында ай сырғасы жарасқан қазақтың қызы болсын» деген таным болған болар.

Бүгінгі таңда қазақ халқы өзге ұлт өкілдерімен көк аспан астында бақытты да баянды күн кешуде, соның нәтижесі тіпті адам есіміне де әсер етті, тіліміздің сөздік қорында орыс, батыс елдерінен, араб, парсы тілдерінен енген есімдер аз емес.

Еліміз тәуелсіздікке қол жеткізгеннен бастап тіліміздің сөздік қоры да байи бастады. Неологизмдермен бірге тарихи атаулар да қайта орала бастады. Тіл жанды құбылыс болғандықтан жүздеген, мыңдаған жаңа сөздер, терминдер қосылып, адам аттары да жаңарып, жаңа мазмұнға ие бола бастады.

Осымен байланысты қазіргі кезде өмір табалдырығын енді аттай бастаған сәбиге қазақ тілінде емес, басқа тілдегі есімдерді беру сәнге (модаға) айналғандай болды. Адам баласы ешкімде жоқ атты ойлап, өзінің сәбиіне әдемі, мағыналы, көркем, ықшам, жарасымды сұлу есімдер іздейтіндігі түсінікті. Бұл әрине қоғаммен, елдің дамуымен тікелей байланысты. Әрине бұл үрдіс орыс, батыс және қазақ халықтарының өзара тығыз мәдени қарым-қатынасына байланысты екені айдан анық,

Кейінгі кездері балаға ат қою, ат беру шегі кеңейе түсті, тіпті шегі жоқ деуге болады. Қазақтың көне, мағыналы, әдемі есімдерден гөрі басқа тілден енген есімдерді қоюға құштар болып тұрады.

Ал, енді қазіргі қоғамдағы қойылатын қызбала есімдерін бірнеше топқа бөліп көрсетіп берейік:

1. Қазақи есімдер.

Қазақтың мағыналы заманауи есімдерінің көпшілігі «ай, күн, бек, жан, тұмар, сұлтан» есімдерімен келіп отыр. Атап айтсақ:

«Ай»-мен келетін есімдер: *Айым, Айғаным, Айкөркем, Айжұма, Айкербез, Айсері, Айсәнім, Айсырға, Айсу, Айханиша, Айсунна*

«Күн»-мен келетін есімдер: *Күннұры, Күнім, Күнишақ*

«Бек»-пен келетін есімдер: *Бегім, Бегай, Бегімай, Бегім-Сұлу, Бегімсұлу, Бегімжан, Мұнтазбегім, Мұнтаз-Бегім, Әдия-Бегім, Тұмарбегім*

«Жан»-мен келетін есімдер: *Жаннұрым, Жансүйген, Жанишырай, Жаным*

«Тұмар»-мен келетін есімдер: *Тұмар, Тұмарым, Тұмарлым, Айтұмар, Тұмарбегім*

«Сұлтан»-мен *Сұлтанай, Сұлтан, Айша Сұлтан, Патша Сұлтаным*

Бұл топтарға кірмейтін есімдер де бар: *Ансар, Арузат, Асылай, Аянұр, Бағжанар, Гүлнази (Гүлназия бар), Зинұр (Зейнұр бар), Зинұра, Қыз-Жібек, Мейірім, Моншақ, Назсезім, Нұраят, Тәрбиелі, Айтұмар, Ханайым, Інжу-Маржан*

Меншіктеу формасында келетін есімдер қатары да көбеюде: *Айнұрым, Асылым, Асылайым, Ақмейірім, Гүлмейірім Әселім, Бегім, Бибіназым, Бегім, Жаннұрым, Зерделім, Маралдым, Моншағым, Мұнтазбегім, Нұрлайым, Таңсамалым, Тәттім, Тұмарым, Тұмарбегім, Тұмарлым*

Бұл есімдердің көпшілігі бұрын-соңды қолданылмаған, заманауи жаңа мазмұнға ие әйел есімдері. Қыз есімдерінің қойылуында әйелдің дәрежесін көтеретін, сұлулығы мен даналығын паш етуге бейім есімдер санаты артып келеді. Бұл қоғамдағы қызбалаға деген құрметтің артқандығының көрсеткіші.

2. Араб-парсы негізді адам есімдері.

Қазіргі таңда арабнегізді әйел есімдерінің қатары көбейіп келеді.

Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы жыл сайын демографиялық мәліметтер ұсынып отырады. Олардың ақпаратына сүйенсек соңғы үш жылда жаңа туылған нәрестелердің көрсеткіші былай екен.

Қазақстан бойынша 1 жастағы еркектер саны 219117 адам, әйелдер саны 205397 адам.

Қазақстан бойынша 2 жастағы еркектер саны 205764 адам, әйелдер саны 193670 адам.

Қазақстан бойынша 3 жастағы еркектер саны 202471 адам, әйелдер саны 190889 адам.

Ұл мен қыздардың туу көрсеткіші бір-біріне жуық. Енді осы қыз балалардың ішінде жиі қойылатын есімдер статистикасы бар, алғашқы жиырмалықты көрсетіп берейік. Алдарыңызға соңғы үш жылдағы қаңтар айындағы, яғни 1 айлық көрсеткіш.

Кесте 1. Соңғы 3 жылдағы жиі қойылатын қызбала есімдерінің көрсеткіші

2023 қаңтар	Жиілігі	2022 қаңтар	Жиілігі	2021 қаңтар	Жиілігі
МЕДИНА	700	МЕДИНА	480	МЕДИНА	441
АЙША	455	АЙЛИН	430	АЙЛИН	426
АЙЛИН	418	АЙША	423	АСЫЛЫМ	396
АСЫЛЫМ	405	АСЫЛЫМ	411	АЯЛА	371
САФИЯ	320	ТОМИРИС	348	АЙША	367
ТОМИРИС	305	РАЯНА	291	АЙЗЕРЕ	344
АМИНА	272	АЯЛА	290	РАЯНА	332
РАЯНА	270	АЙЗЕРЕ	278	АЙЫМ	286
АЯЛА	251	АМИНА	260	АМИНА	274
МАРИЯМ	219	АЙЫМ	245	АЙАРУ	257
АЙЗЕРЕ	218	АЙАРУ	227	ТОМИРИС	246
АЙЫМ	215	САФИЯ	223	САФИЯ	227
АЙКӨРКЕМ	179	МАРИЯМ	210	АЙКӨРКЕМ	204
АЙАРУ	163	КӘУСАР	193	АДИНА	163
КӘУСАР	160	АЙКӨРКЕМ	157	МАРИЯМ	160
ЯСИНА	157	ФАТИМА	151	КӘУСАР	160
ФАТИМА	145	АЯНА	134	АЯНА	159
ӘМИНА	143	ЗЕРЕ	133	ІНЖУ	153
АЯНА	130	ӘМИНА	133	КӨЗАЙЫМ	147
АИША	130	АИША	132	ФАТИМА	146

Көріп отырғандарыңыздай соңғы жылдары «Медина» қызбала есімі алғашқы орында тұр.

Қазақстан бойынша «Медина» аттас барлығы 34189 адам тіркелген, оның ішінде ұлты Қазақтар 31045 адам. Сонда «Медина» есімін қойған өзге ұлт өкілдері 3144 адам екен. Байқағанымыздай, 90 % қазақтар қойған есім екен.

«Медина» есімі араб тілінен енген, «қала» деген мағынаны білдіреді. Негізінен «Мадинат ән-Набий» (Пайғамбар қаласы) деген тіркестен алынған. Мәдина мұсылмандардың қасиетті қаласы саналады. Қазақ тіліне «Мәдина» формасында енген есім болатын, соңғы жылдары «Медина» деп түпнұсқаға жақындатып айтып, жазып жүр.

Енді осы есімнің жас бойынша қойылу жиілігін көрсетейік.

Диаграмма 1. «Медина» есімінің қойылу динамикасы

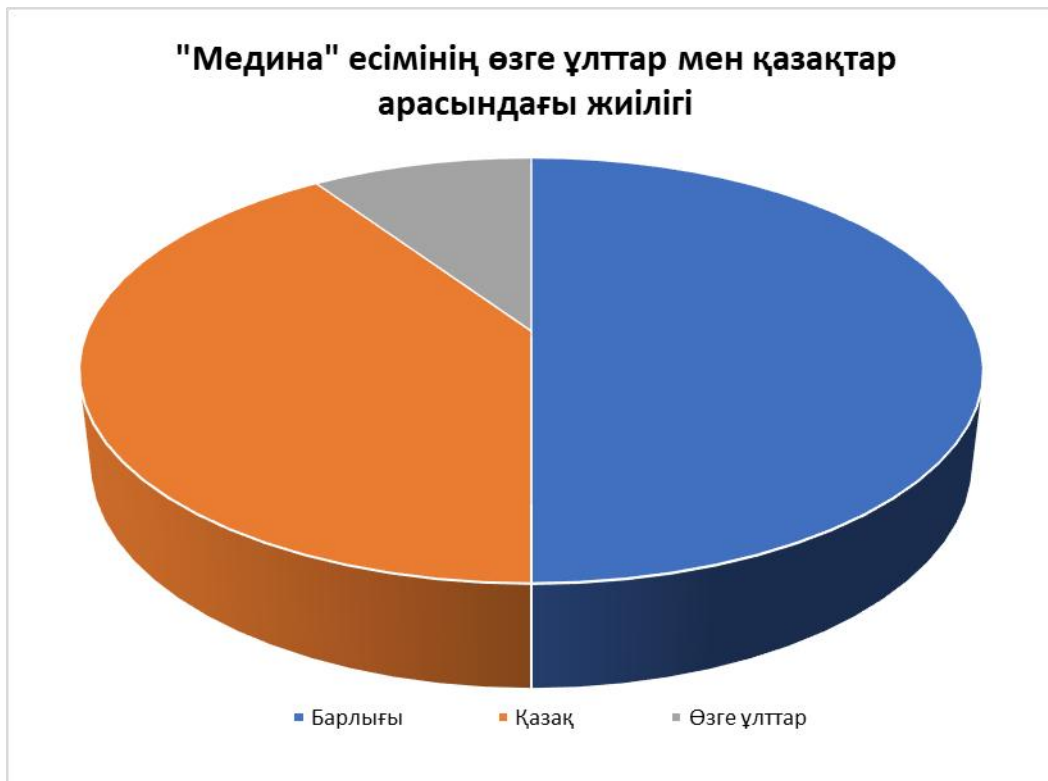

Диаграмма 2. «Медина» есімінің қойылуының ұлттық сипаты

Медина есімінің 1 жас пен 80 жас аралығындағы қоюылу жиілігін анықтадық. Бұл кестеге салғанда былайша көрініс тауып отыр. Медина есімі соңғы 7 жылдықта ғана қойылу жиілігі артқан. Оған дейінгі бесжылдықта 1000 да жетпесе, оның алдындағы 5 жылдықта 500 ге

жетпеген. Сонда Медина есімі жасы үлкен әйел кісілерде сирек кездеседі, жоқтың қасы десек те болады, ал 60-80 жастағы апаларымызда бұл есім мүлде жоқ. Медина есімінің жиі қойылуына қарап, ислам дінін ұстанатын халық санының көп екенін де аңғаруға болады.

Кесте 2. «Медина» есімінің кездесу жиілігінің көрсеткіші

Жасы	Барлық ұлт	Қазақ	Жасы	Барлық ұлт	Қазақ	Жасы	Барлық ұлт	Қазақ
1	5287	5279	19	86	69	37	8	5
2	5343	4991	20	72	66	38	4	4
3	5013	4150	21	66	32	39	5	4
4	4356	1783	22	34	33	40	5	3
5	1872	1554	23	34	25	41	3	2
6	1595	1313	24	34	26	42	2	2
7	1359	1095	25	38	29	43	5	2
8	1127	967	26	27	20	44	4	2
9	967	910	27	21	18	45	5	4
10	896	682	28	21	15	50	2	1
11	603	564	29	15	14	60	0	0
12	604	393	30	16	11	70	2	1
13	416	295	31	11	6	80	0	0
14	321	259	32	7	5			
15	263	205	33	10	5			
16	224	174	34	10	9			
17	177	112	35	9	7			
18	116	80	36	7	6			

Кісі есімдері тек қана дыбыстар жиынтығы емес, мағынасы бар символдық коннотациялар жиыны. Олар мәдени дәстүрлер мен діни нанымдарды, сондай-ақ жеке қасиеттер мен жеке ерекшеліктерді көрсете алады. Баланың атын таңдау – бұл оның өмірі мен жеке дамуына әсер етуі мүмкін жауапты және маңызды қадам.

Қазақстандағы қойылу жиілігі бойынша араб-парсынегізді есімдер алдыңғы орында тұрғанын көріп отырмыз. Қойылатын есімдер қатарында қазақ тіліне игерілгені де, игерілмей сол күйі алынғаны да бар. Азиза, Алхаят, Адиша (Хадиша), Жаухаз, Жәннат, Ғайни, Жуайрия, Захида, Калима, Мугалима, Муниса, Муслима, Ниса, Рамира (Рамина бар), Раяна, Райана (Раян бар), Румейса, Рұқия, Сальсабиль, Сафина, Сафия, Сафият, София, Сумая, Танзия, Тәсним, Уммүгүлсім, Умида, Фатима, Файина, Фирдаус, Хиуа (Хиуаз бар), Ясин (Ясина), Тамила, Айсунна, Гулия, Гульфайруз, Далида, Әлсина, Зинұр, Исламия, Ламира, Маликан, Мансия, Мелек, Әниса, Гүлниса, Айниса, Рабинур, Рамиля, Руфинат, Рухсари, Самина, Сарра, Султанна, Сурая, Шахназ т.б. бар.

Қазақстандағы қойылу жиілігі бойынша батыснегізді адам есімдері де бар: Агата, Аийлин, Айзель, Айлана, Айлара, Айлина, Айрин, Аия, Алиса,

Амели, Анель, Анеля (Жанел бар), Ариана (Мариананың жасанды түрі), Асения, Афина, Аэлита, Аяра, Ленара, Лианна, Лиллия, Лунара, Мелисса, Минесса, Мирэль, Бернура, Вэйлуна, Даналия, Данелья, Дарина, Теона, Эвелина, Эданур, т.б

Соңғы кезде сәнге айналған есімдердің бірі бірнеше компоненттен тұратын есімдер. Олардың ішінде бір емес бірнеше тілдің атаулары да бар. Екі компонентті кісі есімдері: Айлуна, Аймира, Аль – Сара, Сафинұр, Сафиянұр, Ясминұр, Айсель, Айсунат, Айханым, Көзайым, Айсезім, Айсырға, Ақжүніс, т.б.

Қорытынды. Қыз балаға есім қою – тек ана мен әкенің емес, жалпы қоғамның, дәстүрдің, ұлттық сананың маңызды бөлігі. Бұл процесс әрдайым уақыт ағымымен өзгеріп, дамып

отырады. Бүгінде есім қоюда көптеген факторлар әсер етеді, оларды талдай отырып, есім таңдаудың түрлі қырларын анықтауға болады.

Біріншіден, қоғамдағы танымал аттардың, сәнге айналған есімдердің әсері зор. Мұндай есімдер көбіне поп-мәдениет, әлеуметтік медиа немесе белгілі бір тұлғалар арқылы тарайды. Ата-аналар баласына белгілі тұлғалардың есімдерін қоюды қалайды, себебі бұл есімдер оң әсер қалдырып, қоғамда танымал әрі құрметке ие болуға мүмкіндік береді.

Екіншіден, сирек кездесетін есімдерді таңдау да маңызды фактор болып табылады. Ата-аналар өз баласына ерекше әрі ерекшеленетін есім беру арқылы оның тұлғалық ерекшелігін көрсетуге тырысады. Мұндай есімдер жиі қолданыстан тыс, көбірек жеке және өзіндік сипатқа ие.

Үшіншіден, діни мағынасы бар есімдер қазіргі уақытта да көп қойылады. Әсіресе мұсылман мәдениетінде діни есімдерге үлкен мән беріледі. Құдайдың есімдерінен, пайғамбарлар мен қасиетті тұлғалардың есімдерінен туындайтын таңдаулар танымал болып келеді. Бұл есімдер баланың рухани тәрбиесіне ықпал ететініне сенім арту арқылы таңдалады.

Тағы бір маңызды фактор – меншіктеу мәні бар есімдер. Яғни, есімдер ата-анасының біреуінің есімімен немесе атасының, әкесінің есімімен қойылуы мүмкін. Бұл дәстүр баланың отбасы мен ұрпақ жалғастырушы ретіндегі рөлін арттырады, сондай-ақ, оның тұтастай бір әулеттің өкілі екендігін білдіреді.

Тарихи есімдерді жаңғырту да кең таралған тенденция. Ұлттың тарихына, мәдениетіне қызығушылық артқан сайын, ата-бабалардың есімдерін қайта қою үрдісі жиі байқалады. Мұндай есімдер ұлттық сәйкестікті нығайтып, баланың тарихи мұрамен байланысын арттырады.

Осылайша, біз есім қоюдағы бірқатар факторларды анықтадық, олардың арасында: қоғамда сәнге айналған аттарды қою; сирек кездесетін есімді қою, діни мағынасы бар есім қою; меншіктеу мәні берілген есімдер; тарихи есімдерді жаңғырту факторлары кездесті.

Қорыта келгенде, қызбалаға есім қою дәстүрі де заманауи бағытта дамып келеді. Мифтік санада қалыптасқан есімдердің қойылу динамикасы өте сирек. Діни сана мен эстетикалық сананың дамыған кезеңінде осы бағыттарда қойылған есімдер көп екенін байқадық. Есім қоюда есімнің бастысы мағынасы жақсы болу керек деген ұстаным болса, екінші ұстаным ең бастысы әдемі естіліп, әдемі айтылса деп ұғынады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жанұзақ Т., Рысберген Қ. Қазақ ономастикасы: жетістіктері мен болашағы. – Алматы, Азия – 2004. – 192 б.
2. Мәдиева Г., Әлиакбарова А. Қазіргі қазақ кісі есімдерінің лексика-семантикалық ерекшеліктері // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. №3 (171). 2018. 137-145 бб.
3. Бердібаева И. Халықтық топонимдердің аңыз-әңгімелерге қатысты семантикасы. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: <http://www.rusnauka.com/15> (Қаралған күні 12.07.2023).
4. Цветков. С. Имя и судьба. 2020. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: <https://dzen.ru/sergeytsvetkov.livejournal.com> (Дата обращения 23.03.2024).
5. Успенский Л. Ты и твоё имя. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: https://logic-books.info/sites/default/files/ty_i_tvoyo_imya.pdf (қаралған күні 11.02.2023).
6. Лосев А. Философия имени. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: <https://libcat.ru/knigi/religioznaya-literatura/religiya/227713-a-f-losev-filosofiya-imeni.html> (Қаралған күні 11.03.2024).
7. Никонов В. Ищем имя. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: <https://libcat.ru/knigi/nauka-i-obrazovanie/yazykoznanie/413986-vladimir-nikonov-ichem-imya.html> (Дата обращения 25.04.2023).
8. Флоренский П. Тайна имени. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: <https://www.livelib.ru/book/1000188599-tajna-imeni-p-florenskij> (Дата обращения 21.03.2024).
9. Barbazzeni V. How our name affects our personality and identity: What social psychology says, 2022. – [Электрон. русурс]. – Режим доступа: <https://insight.openexo.com/how-our-name-affects-our-personality-and-identity-what-social-psychology-says/> (Қаралған күні 03.05. 2024).

10. Жанұзақ Т. Қазақ ономастикасы. Бес томдық. – Т.1. Нұр-Сұлтан. Халықаралық түрік академиясы, 2021 ж. 165 б.

References:

1. Zhanuzak T., Rysbergen K. (2004). *Kazakh onomastics: achievements and future* [Kazakh Onomastics: Achievements and Future]. Almaty: Aziya. – 192 b.
2. Madiyeva G., Aliakbarova A. (2018). *Kazirgi kazakh kisi esimderining leksika-semantikalıq erekshelikleri* [Lexical-Semantic Features of Modern Kazakh Personal Names] // *KazUU Khabarshısy. Filologiya seriyası. №3 (171)*. – B. 137–145.
3. Berdibaeva I. (n.d.). *Khalyqtiyq toponimderding anyz-angimelerge qatysty semantıkasy* [The Semantics of Folk Toponyms Related to Legends and Stories]. Retrieved from <http://www.rusnauka.com/15> (Accessed 12.07.2023).
4. Tsvetkov S. (2020). *Imia i sudba* [Name and Fate]. Retrieved from <https://dzen.ru/sergeytsvetkov.livejournal.com> (Accessed 23.03.2024).
5. Uspenskii L. (n.d.). *Ty i tvoe imia* [You and Your Name]. Retrieved from https://logic-books.info/sites/default/files/ty_i_tvoyo_imya.pdf (Accessed 11.02.2023).
6. Losev A. (n.d.). *Filosofiya imeni* [Philosophy of Name]. Retrieved from <https://libcat.ru/knigi/religioznaya-literatura/religiya/227713-a-f-losev-filosofiya-imeni.html> (Accessed 11.03.2024).
7. Nikonov V. (n.d.). *Ishchem imia* [Looking for a Name]. Retrieved from <https://libcat.ru/knigi/nauka-i-obrazovanie/yazykoznanie/413986-vladimir-nikonov-ichem-imya.html> (Accessed 25.04.2023).
8. Florenskii P. (n.d.). *Taina imeni* [The Mystery of Name]. Retrieved from <https://www.livelib.ru/book/1000188599-tajna-imeni-p-florenskij> (Accessed 21.03.2024).
9. Barbazzeni B. (2022). *How our name affects our personality and identity: What social psychology says*. Retrieved from <https://insight.openexo.com/how-our-name-affects-our-personality-and-identity-what-social-psychology-says/> (Accessed 03.05.2024).
10. Zhanuzak T. (2021). *Qazaq onomastıkasy. Bes tomdyq. – T.1. [Kazakh Onomastics. Five-Volume Edition. Vol. 1]*. Nur-Sultan: Khalyqaralyq Turik Akademiiasy. – 165 b.

БІЗДІҢ АВТОРЛАР

Жиренов Саян Аманжолұлы – филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4660-0381>, e-mail: Saken82@mail.ru

Ержанқызы Әйгерім – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің PhD докторанты, Алматы қаласы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0037-3777>, e-mail: erzhankyzy91@gmail.com

Молдағалиева Раушан Шамжанқызы – педагогика ғылымдарының магистрі, Астана медицина университетінің филологиялық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, Астана, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2476-7375>, e-mail: moldagaliyeva66@mail.ru

Бигалиева Айман Советқызы – Алматы қаласы Білім басқармасына қарасты ШЖҚ МКК «Білім берудегі жаңа технологиялар бойынша қалалық ғылыми-әдістемелік орталығының» әдістемелік ғылыми-әдістемелік жұмыс жөніндегі әдіскері, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6323-4520>, e-mail: aiman_bigaliev@mail.ru

Пашан Дана Мұсабекқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының аға ғылыми қызметкері, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://doi.org/10.55491/2411-6076-2022-2-57-73>, e-mail: pashan_dan@mail.ru

Абишева Сауле Джунусовна – филология ғылымдарының докторы, профессор, орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының меңгерушісі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: 0000-0002-4497-0805, e-mail: s.abisheva@mail.ru

Абуова Бибижан Паркуловна – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының докторанты, Алматы, Қазақстан, ORCID: 0000-0002-8976-0959, e-mail: bibizhan@@mail.ru

Мустояпова Айнаш Токушқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Қарағанды университетінің орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының доценті. Е.А. Букетова, Қарағанды, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5658-9844>, e-mail: mustoypova2017@gmail.com

Серикова Лидия – орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының магистранты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4748-1436>, e-mail: lida.serikova.2000@mail.ru

Сылам Дина – Шанхай университеті, докторант, Шанхай, Қытай, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6829-2690>, e-mail: dina.slamkyzy@gmail.com

Вэн Лян Цянь – профессор, PhD (Философия), Шанхай университетінің гуманитарлық өнер колледжі, Шанхай, Қытай, e-mail: qwl08@sina.com

Өмірханова Шынар Әділханқызы – Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының докторанты, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5514-2810>, e-mail: umirhanovas@gmail.com

Орынханова Гибадат Аманжолқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының доценті, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1864-1802>, e-mail: gibadat@mail.ru

Жиндеева Елена Александровна – филология ғылымдарының докторы, М.Е.Евсевьев атындағы Мордовия мемлекеттік педагогикалық университетінің «Әдебиет және әдебиетті оқыту әдістемесі» кафедрасының профессоры, Саранск қ., Ресей Федерациясы, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6680-148X>, e-mail: jindeeva@mail.ru

Ибраева Жанарка Бакибаевна – филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: 0000-0003-1487-5513, e-mail: igb1006@mail.ru

Құрманчакова Айнуір – орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының магистранты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5720-1036>, e-mail: kurmanchakova97@mail.ru

Молдағали Мадина Бауыржанқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Филология факультеті орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының докторанты, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8494-1497>, e-mail: mmoldagali@list.ru

Асылбекова Марина Сергеевна – филология ғылымдарының кандидаты, №165 мамандандырылған лицейінің орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9384-2067>, e-mail: marina.assylbekova@gmail.com

Проскурина Лариса Васильевна – Қ. Сәтбаев атындағы №56 гимназиясының орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4953-2369>, e-mail: pro_larissa@mail.ru

Назарбекова Гүлсана Амандыққызы – магистрант, Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: gulsana0000@gmail.com

Оспанов Еділбай – филология ғылымдарының кандидаты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2253-134X>, e-mail: ospanov.yedilbay@gmail.com

Иманғали Өркен – PhD, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7142-7982>, e-mail: orken.007@mail.ru

Жаткин Дмитрий Николаевич – филология ғылымдарының докторы, профессор, Пенза мемлекеттік технологиялық университеті, Пенза қ., Ресей, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4768-3518>, e-mail: ivb40@yandex.ru

Сердечная Вера Владимировна – филология ғылымдарының докторы, доцент, Кубань мемлекеттік университеті, Краснодар қ., Ресей, e-mail: [rintra@yandex.ru](mailto:rindra@yandex.ru)

НАШИ АВТОРЫ

Жиренов Саян Аманжолұлы – кандидат филологических наук, профессор, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4660-0381>, e-mail: Saken82@mail.ru

Ержанқызы Әйгерім – PhD докторант, Казахский национальный педагогический университет им. Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0037-3777>, e-mail: erzhankyzy91@gmail.com

Молдагалиева Раушан Шамжановна – магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры филологических дисциплин Медицинского университета Астаны, Астана, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2476-7375>, e-mail: moldagaliyeva66@mail.ru

Бигалиева Айман Советовна – методист по научно-методической работе ГКП на ПХВ «Городской научно-методической центр новых технологий образования» Управления образования города Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6323-4520>, e-mail: aiman_bigaliev@mail.ru

Пашан Дана Мусабековна – кандидат филологических наук, старший научный сотрудник Института языкознания имени Байтурсынулы, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://doi.org/10.55491/2411-6076-2022-2-57-73>, e-mail: pashan_dan@mail.ru

Абишева Сауле Джунусовна – доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: 0000-0002-4497-0805, e-mail: s.abisheva@mail.ru

Абуова Бибижан Паркуловна – докторант кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: 0000-0002-8976-0959, e-mail: bibizhan@@mail.ru

Мустояпова Айнаш Токушевна – кандидат филологических наук, доцент кафедры русского языка и литературы, Карагандинский университет им. Е.А. Букетова, г. Караганда, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5658-9844>, e-mail: mustoyanova2017@gmail.com

Серикова Лидия – магистрант кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4748-1436>, e-mail: lida.serikova.2000@mail.ru

Сылам Дина – докторант, Шанхайский университет, Шанхай, Китай, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6829-2690>, e-mail: dina.slamkyzy@gmail.com

ВэньЛян Цянь – доктор PhD, профессор, Шанхайский университетский колледж свободных искусств, Шанхай, Китай, e-mail: qw108@sina.com

Умирханова Шынар Адильханқызы – докторант кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный женский педагогический университет, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5514-2810>, e-mail: umirhanovas@gmail.com

Орынханова Гибадат Аманжоловна – кандидат филологический наук, ассоциированный профессор кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный женский педагогический университет, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1864-1802>, e-mail: gibadat@mail.ru

Жиндеева Елена Александровна – доктор филологических наук, профессор кафедры литературы и методики обучения литературе Мордовского государственного педагогического университета имени М. Е. Евсевьева, Саранск, Российская Федерация, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6680-148X>, e-mail: jindeeva@mail.ru

Ибраева Жанарка Бакибаевна – кандидат филологических наук, ассоциированный профессор, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: 0000-0003-1487-5513, e-mail: igb1006@mail.ru

Курманчакова Айнур – магистрант кафедры русского языка и литературы, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5720-1036>, e-mail: kurmanchakova97@mail.ru

Молдагали Мадина Бауыржановна – докторант кафедры русского языка и литературы Факультета филологии Казахского национального педагогического университета имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8494-1497>, e-mail: mmoldagali@list.ru

Асылбекова Марина Сергеевна – кандидат филологических наук, учитель русского языка и литературы Специализированного лицея №165, Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9384-2067>, e-mail: marina.assylbekova@gmail.com

Проскурина Лариса Васильевна – учитель русского языка и литературы Гимназии №56 имени К. Сатпаева, Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4953-2369>, e-mail: pro_larissa@mail.ru

Назарбекова Гулсана Амандыккызы – магистрант, Северо-Казахстанский университет имени Манаша Козыбаева, г. Петропавловск, Казахстан, e-mail: gulsana0000@gmail.com

Оспанов Едилбай Толеубаевич – кандидат филологических наук, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2253-134X>, e-mail: ospanov.yedilbay@gmail.com

Имангали Оркен – PhD, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7142-7982>, e-mail: orken.007@mail.ru

Жаткин Дмитрий Николаевич – доктор филологических наук, профессор, Пензенский государственный технологический университет, г. Пенза, Россия, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4768-3518>, e-mail: ivb40@yandex.ru

Сердечная Вера Владимировна – доктор филологических наук, доцент, Кубанский государственный университет, г. Краснодар, Россия, e-mail: [rintra@yandex.ru](mailto:rindra@yandex.ru)

OUR AUTHORS

Zhirenov Sayan Amanzholuly – Candidate of philological sciences, professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4660-0381>, e-mail: Saken82@mail.ru

Yerzhankyzy Aigerim – Doctoral student in the specialty linguistics, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0037-3777>, e-mail: erzhankyzy91@gmail.com

Moldagaliyeva Raushan – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Philological Disciplines, Astana Medical University, Astana, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2476-7375>, e-mail: moldagaliyeva66@mail.ru

Bigaliyeva Ayman – Methodologist for Scientific and Methodological Work at the SCE REM «City Scientific and Methodological Center for New Technologies in Education» of the Department of Education of Almaty City, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6323-4520>, e-mail: aiman_bigaliyeva@mail.ru

Pashan Dana – Candidate of Philological Sciences, Senior Researcher at the Baitursynula Institute of Linguistics, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://doi.org/10.55491/2411-6076-2022-2-57-73>, e-mail: pashan_dan@mail.ru

Abisheva Saule – Doctor of Philological Sciences, professor, head of the department of russian language and literature, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: 0000-0002-4497-0805, e-mail: s.abisheva@mail.ru

Abuova Bibizhan – Doctoral student of the Department of Russian Language and Literature, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: 0000-0002-8976-0959, e-mail: bibizhan@@mail.ru

Mustoyapowa Ainash – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Russian Language and Literature, Karaganda University named after E.A. Buketov, Karaganda, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5658-9844>, e-mail: mustoypova2017@gmail.com

Serikova Lidia – Master's student, Russian Language and Literature Department, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4748-1436>, e-mail: lida.serikova.2000@mail.ru

Dina Sylam – PhD student, Shanghai University, Shanghai, China, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6829-2690>, e-mail: dina.slamkyzy@gmail.com

WenLiang Qian – PhD, Professor, Shanghai University College of Liberal Arts, Shanghai, China, e-mail: qwl08@sina.com

Umirkhanova Shynar – PhD student, Department of Russian Language and Literature, Kazakh National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5514-2810>, e-mail: umirhanovas@gmail.com

Orynkhanova Gibadat – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Russian Language and Literature, Kazakh National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1864-1802>, e-mail: gibadat_@mail.ru

Zhindeeva Elena – Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department of Literature and Methods of Teaching Literature, Mordovian State Pedagogical University named after M.E. Evseviev, Saransk, Russian Federation ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6680-148X>, e-mail: jindeeva@mail.ru

Ibraeva Zhanarka Bakibaevna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID 0000-0003-1487-5513, e-mail: igb1006@mail.ru

Kurmanchakova Ainur – Master's student, Russian Language and Literature Department, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5720-1036>, e-mail: kurmanchakova97@mail.ru

Moldagali Madina – PhD Candidate of the Department of Russian language and literature, Faculty of Philology, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8494-1497>, e-mail: mmoldagali@list.ru

Assylbekova Marina – Candidate of Philological Sciences, Russian Language and Literature Teacher at Specialized Lyceum №165, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9384-2067>, e-mail: marina.assylbekova@gmail.com

Proskurina Larisa – Russian Language and Literature Teacher at K. Satpayev Gymnasium №56, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4953-2369>, e-mail: pro_larissa@mail.ru

Nazarbekova Gulsana – Master's student, North Kazakhstan University named after Manash Kozybayev, Petropavlovsk, Kazakhstan, e-mail: gulsana0000@gmail.com

Ospanov Yedilbay – Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID ID: 0000-0003-2253-134X, e-mail: ospanov.yedilbay@gmail.com

Imangali Orken – PhD, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7142-7982>, e-mail: orken.007@mail.ru

Zhatkin Dmitry – Doctor of Philological Sciences, Professor, Penza State Technological University, Penza, Russia, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4768-3518>, e-mail: ivb40@yandex.ru

Serdechechnaya Vera – Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Kuban State University, Krasnodar, Russia, e-mail: [rintra@yandex.ru](mailto:rindra@yandex.ru)